

В.С.Маслов, доктор педагогічних наук,
професор
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського

АКТУАЛЬНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

У статті розкриваються основні чинники, які за сучасних умов реформування Збройних Сил України впливають на процес підготовки кадрів офіцерського корпусу у вищих військових закладах освіти. Автор розподіляє їх як на позитивні, конструктивні, так і на негативні, деструктивні. Цей процес він розуміє як необхідну для наступного наукового аналізу й подальшого реформування всієї системи військової освіти логічну передумову. Як фундамент його результати дають змогу сформулювати адекватні висновки та відповідні напрями, конструювати інноваційні технології, методики, розробляти методи, прийоми та засоби цієї діяльності. Визначені актуальні фактори розвитку вищої військової освіти в нашій країні за багатьма сутнісними та зовнішніми ознаками можуть сигналізувати про наявні тенденції цього процесу.

Ключові слова: військова освіта, фактори, розвиток, реформування.

Сучасна вища військова школа разом з усією країною, з усім народом та його військом переживає складні та дисгармонійні часи. Великі напрацювання попередніх поколінь у галузі військової освіти та кропітка робота сучасних подвижників дозволяють триматися “на плаву”, зберігати основні, фундаментальні методологічні й методичні позиції та навіть продовжувати їхній розвиток. Науковці також не залишилися на узбіччі цього процесу. На складному етапі трансформації суспільства та збройних сил актуальні на ті часи проблеми військової освіти активно досліджували такі наші попередники, як О.В.Барабанщиков [1], В.Й.Вдовюк, В.П.Давидов, М.І.Киришов, М.Ф.Феденко. Протягом трьох десятиліть вивчав освітні військово-педагогічні питання й автор статті [2]. Грунтовний внесок в дослідження цих проблем здійснили наші сучасники – науковці А.М.Зельницький, М.І.Нещадим [3], Ю.І.Приходько, І.О.Хорєв, В.В.Ягупов [4] та інші. Вони безпосередньо, як військові викладачі та організатори навчально-виховного процесу, з’ясували й аналізували складні особливості військової освіти. Як і країна в цілому, як і вся вища освіта в країні, вона розвивається під впливом цілої низки об’єктивних факторів, що визначають її сучасний стан і перспективи. До багатьох часткових проблем цього напрямку автор вже звертався в низці своїх попередніх публікацій. Але за сучасних умов виникла потреба у визначенні цих факторів як рушійних сил такого важливого для Збройних сил і держави в цілому процесу. Саме їх формулюванню та аналізу й присвячується ця стаття.

Отже, залежно від системи світоглядних цінностей, зазвичай, виділяють позитивні й негативні фактори будь-якого процесу чи явища. У нашому випадку освітнього процесу вищої військової школи його **позитивними факторами** вважаємо такі:

народ наполегливо та переконливо продовжує визнавати й поважати **ліпші історичні бойові традиції та здобутки** українців за часів Запорізької

Сечі, бойових дій у складі царського російського війська, радянського періоду та часів незалежності. Історичні військові успіхи та перемоги попередніх часів дозволяли високо нести честь і гідність східнослов'янського воїна. Ми знаємо багато імен видатних синів українського народу – гетьманів, царських і радянських полководців та флотоводців. Крім того, багато представників українства й зараз досягли високих чинів і звань на військовій службі, стали відомими генералами чи адміралами не лише в різних країнах світу, але й на Батьківщині, ратними справами продовжують давні українські військові традиції;

збройні сили в цілому, окремі військові частини та підрозділи за сучасних специфічних умов життя українського соціуму, незважаючи на викривлення деяких демократичних норм і моральних цінностей на підґрунті сучасного псевдодемократизму, продовжують залишатися своєрідним **оазисом організованості та дисциплінованості**, порядку та порядності в суспільстві. Безперечно, як конструктивні, так і деструктивні суспільні процеси охопили військовослужбовців так саме, як і цивільних громадян. Ми добре розуміємо справедливість позиції класика минулого, який стверджував, що армія є “зліпком суспільства”. Але консервативність військової організації, її специфічність і традиційна певна закритість сприяють як за зовнішніми, так і за сутнісними ознаками збереженню традиційно притаманного війську змісту та стилю життя й діяльності, їх прискіпливому захисту від намагань часто непрофесійних і дилетантських утручань.

Ще не все забуто й знищено з **авторитету попередньої системи** вищої військової освіти (не плутати за зовнішніми ознаками з авторитаризмом, авторитарністю та “авторитетом” кримінальним – на жаль, мова змінюється не завжди на краще; ідеться про авторитет як добровільне визнання високого рівня та незаперечних достоїнств). Свого часу це була найліпша (чи одна з найліпших) у світі освітніх систем. Створена на ґрунтовній основі міцних традицій системи військової освіти старої російської царської армії, радянська вища військова освіта формувалася та випробувалася за самих складних умов до й у ході Великої Вітчизняної війни та наступних локальних воєн. Струнка система матеріального та ідеологічного забезпечення, фундаментальна кадрова робота з командним і викладацьким складом, розвиток наукової й методичної складових освітнього процесу – усе це давало можливість отримувати високоякісний результат. Цей результат практично реалізувався у вигляді високих морально-бойових якостей особового складу, ефективності системи військової освіти та значного рівня бойової готовності Збройних сил у цілому й багаторазово перевірявся за умов бойової обстановки.

Окремо необхідно визначити, що події відбувалися на тлі народного визнання та високого авторитету армії та флоту, фундаментальної підготовки випускників радянської середньої школи, стабільності соціально-економічної державної системи тощо. Збройні сили були реальною школою виховання справжніх чоловіків. Представники старших поколінь добре пам'ятають той період, коли юнак, якого “не взяли” на солдатську службу, вважався ізгоєм,

неповноцінною людиною. А служба на флоті взагалі вважалася елітарною. І це незважаючи на трирічний в армії та чотирирічний на флоті термін дійсної строкової військової служби. Юнак повертався зі служби дійсно фізично та морально загартованим (у дусі актуальної тоді комуністичної моралі), опановував часто декілька військових спеціальностей. Так звана “дідівщина” (на флоті – “годковщина”) з’явилася вже тоді, коли були призабуті перемоги радянських збройних сил на фронтах Великої Вітчизняної війни, а відповідні ідеологічні сили активно руйнували авторитет армії. Стати офіцером у ті часи було величезною честю для кожного чоловіка. А стати дружиною офіцера мріяла більшість молодих жінок. Держава по-справжньому турбувалася про своїх воїнів, які фактично захищали й були готові захистити народні надбання. Проблеми житлового забезпечення для військових професіоналів вирішувалися першочергово. Грошове забезпечення дозволяло у віддалених закритих гарнізонах утримувати родину. Це мудре народне ставлення народу до своїх захисників не забуто. І за сучасних умов одна з ліпших традицій українського народу – повага до старших, представників старших поколінь – робить украй добру справу, дозволяє підтримувати авторитетність бойових перемог попередників, повагу до них, незважаючи на шалений опір сумнівної моральності багатьох неофітів від історії, політики та журналістики.

Українська **ментальність** позитивно впливає на сучасний процес підготовки кадрів військових професіоналів. Національний характер, що формувався протягом багатьох століть, містить у собі цілу низку **позитивних** характерних особливостей. Серед них такі специфічні, що безпосередньо впливають на військово-освітні процеси:

- миролюбність;
- добросусідство й готовність до співробітництва;
- прагнення до освіти, освіченості та культурного розвитку;
- готовність запозичити чужий позитивний досвід;
- оптимізм у стосунках і взаємодії з іншими людьми;
- стратегічна тенденція до стабільності в економіко-політичних і соціально-психологічних підсистемах тощо.

Але, якщо відмовитися від безпринципності, абстрагуватися від вельми поширеного за останні десятиліття ура-патріотизму з шароварним відтінком і застосувати принцип наукової об’єктивності, ми будемо вимушені визнати й **небажані**, іноді парадоксальні та суперечні типові прояви в поведінці та діяльності представників нашого народу. Серед них егоцентризм та індивідуалізм (“моя хата з краю”), які дивним чином співіснують разом з товариськістю та взаємодопомогою (пригадаємо феномен толоки, поширений і зараз в українських селах). Крім того, виняткова хазяйновитість і працелюбність унікальним чином іноді поєднані з кричущою безгосподарністю (стан українських чорноземів і не лише). До цього переліку цілком слушно відносимо підвищену сугестивність, готовність до позитивного сприйняття нестандартної, нехай навмисно неправдивої, але правдоподібної інформації. Усьому світу також відомі українські “хитрощі”,

які чомусь іноді подаються як прояви розуму. Тобто, як кажуть, далі буде, “ще є над чим працювати”... Усі ці наші особливості безпосередньо чи опосередковано здійснюють роль іржі в процесі підготовки професійних військових кадрів. Лише бажання конструктивних змін з позбавленням від цих суттєвих вад примушує нас визнавати необхідність і намічати шляхи мінімізації, ліквідації таких особливостей. Саме в цьому, а не в самомилуванні, самоідеалізації, саме у відмові від шароварного псевдопатриотизму й полягає конструктивна любов до свого народу та його захисників. Саме такий підхід ми вважаємо за любов до свого народу – українофілію, а протилежний – за латентну, закамуфльовану під зовнішньо красиву, але фактично руйнівну справжню українофобію.

Інноваційні тенденції в економіці, політиці, суспільних процесах в цілому активно впливають на зміст військової освіти. Остання чверть століття кардинально змінила життя в країнах СНД. Повною мірою це стосується й України. Новітні тенденції та процеси просякли всі сфери життя наших людей. Але вони реалізуються за умов великих протиріч. Як завжди на перехідних етапах, коли ще немає системності, організованості й порядку, з’явилося багато тих, хто із задоволенням цим користується у своїх протизаконних цілях. Незрілість сучасного українського господарювання, яка поєднала не найліпші риси радянської системи з найгіршими рисами світового класичного капіталізму, стремління демонструвати незалежний вигляд перед фактичними партнерами з абсолютної значної частини взаємозалежності, деяка політико-економічна та соціально-психологічна ригідність керівництва та народу все ж суттєво заважають динамічності подальшого розвитку.

Процес **реформування** Збройних сил нашої держави (на жаль, необґрунтовано пролонгований) здійснює роль одного з визначальних впливів на військово-освітню систему. Він передбачає, серед іншого, наступне:

скорочення, приведення чисельності та складу ЗСУ у відповідність до воєнної доктрини, до особливостей зовнішньої та внутрішньої політики, економічної моделі та географічного положення країни, її фактичних потреб і можливостей;

посилення **науково-технічного** та **фінансово-матеріального** забезпечення системи бойової підготовки й бойової готовності з’єднань, частин та підрозділів;

поетапний перехід на **контрактну форму** комплектування частин і підрозділів зі збереженням системи підготовки та перепідготовки в запасі та резерві, який жодним чином не скасовує необхідність якісного військово-патріотичного виховання дітей та юнацтва;

оптимізацію системи військової освіти, яка має відповідати й забезпечувати фактичні потреби та інтереси перш за все саме військ (зараз значна частина курсантів військових інститутів усе ще не зорієнтована на перспективу подальшої реальної військової служби й планує будь-яким чином піти з війська з дипломом після його отримання);

позаблоковий військово-політичний статус країни, конституційно оформлений у державі, дозволяє проводити відносно незалежну політику та регулювати зовнішньоекономічні питання. Омріяна багатьма поколіннями українців незалежність підкріплена юридично, що не дає можливості кон'юнктурно, виходячи з меркантильних інтересів та позицій, маніпулювати громадською свідомістю, порушувати об'єктивний процес державного та військового будівництва.

Розглянемо **негативні фактори**, які об'єктивно, незалежно від наших патріотичних настроїв існують і впливають на розвиток української системи вищої військової освіти. Серед них:

різка **втрата фактичного становища** **заможної** країни (пам'ятаємо, що Українська РСР за показниками соціально-економічного розвитку в 1990 році входила до десятка найбільш розвинутих країн світу), її **політико-економічна нестабільність і фактична залежність**, активний вплив на інтелектуальну та психічну сфери громадян ідеологічних систем, а на економічну систему країни – економік зацікавлених держав (після 1991 року не всі колишні країни соцтабору втратили свої можливості; наприклад, Китайська народна республіка, яка майже весь цей період залишається першою у світі за показниками приросту валового внутрішнього продукту).

стабільне **падіння престижу військової професії**, яке відбувається вже кілька десятиліть за умов відсутності об'єктивної необхідності реального застосування бойового потенціалу збройних сил і своєрідне розуміння державного керівництва ще з радянських часів ролі й місця збройних сил. Наслідком цього стала фактична відсутність у військових закладах освіти професійного відбору абітурієнтів чи зниження його рівня за такими критеріями, як психологічна спрямованість особистості, стан фізичного та психічного здоров'я, рівень фізичної підготовленості, інтелектуального та культурного розвитку. Крім того, низький рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення як об'єднань і частин, так і закладів військової освіти підтверджує громадське знецінення ролі військової праці, що фактично дублюється багатьма державними органами.

продовжується значне **зниження якості підготовки випускників шкіл** – абітурієнтів ВВНЗ. Відмова від класичних традицій високоякісної східнослов'янської освіти, сліпе озброєння неадаптованими, чужими педагогічними технологіями та методиками зробили свою негативну справу. Унаслідок цього деякі західні фахівці й зараз не можуть зрозуміти, чому була зруйнована передова у світі середня школа, а запозичена зовнішньо красива, але поверхова, прагматизована шкільна система, яка наразі не виконує необхідним чином своєї головної функції підготовки дитини до дорослого життя. Та сама ситуація з вищою школою. Значну неопозитивну роль у цьому відіграє всезагальне тестування учнів усіх рівнів, стрижень якого – тест – багато десятиліть фахівцями вважався й продовжує вважатися найслабкішим з діагностичних методів, ефективний лише в батареї методів як додатковий, за своєю природою не може враховувати індивідуальні особливості людини й за цієї обставини є антигуманним, але таким, що ефектно, демонстративно

дає майже негайний (часто випадковий, помилковий) ефект у вигляді оцінного результату;

безпрецедентна аморалізація, критичне **зниження моральної планки** суспільства, суцільна продажність, панування подвійних стандартів в оцінці поведінки й діяльності людей, знецінення чесної праці, інфляція честі, гідності, совісті, достоїнства тощо прокралися в наше життя. Українським негативним виявився вплив ринкових взаємин на підсистему людських взаємин у вищій освіті взагалі та вищій військовій освіті конкретно **Україна слабка загальнодержавна система виховання** громадян і, перш за все, молоді. Цей процес, зазвичай, здійснює (якщо це все ж так) родина, але й значною мірою телебачення, соціальні мережі інтернету, інші засоби масової інформації, які працюють на комерційній основі, ігноруючи виховні інтереси суспільства. Державні виховні інституції стали спостерігачами, безсилими перед свавіллям тих, хто сплачує руйнівні ідеологічні проекти й переслідує свою зазвичай меркантильну мету. Красномовний приклад – агресивна діяльність так званої феміністської організації ФЕМЕН. Її спонсори, які є багатими громадянами розвинених європейських країн, побажали саме в нас провести експеримент з культивування вульгарного фемінізму. У так званих розвинених країнах представницям цього жіночого “руху” зовсім не створюються зручні умови для безкарної антигромадської діяльності. У багатьох із них вони кваліфіковані як порушники порядку на рівні представниць найдавнішої професії, а в деяких випадках перебувають під слідством за порушення державного законодавства;

відсутність належного фінансового та матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу вищих військових навчальних закладів яскраво підтверджує громадське знецінення ролі військової праці, що фактично ініціюється керівництвом країни останніх часів радянського періоду й усіх каденцій періоду незалежності. У системі вищої військової освіти наполегливо продовжують виконувати свою високу місію саме справжні патріоти, грошове утримання й зарплати яких не вигідно програють у порівнянні з сусідами з більшості цивільних і силових закладів освіти. Матеріально-технічна забезпеченість навчально-виховного процесу, оплата праці навчально-педагогічних працівників, керівного складу тощо поки ще суттєво відстають від колег і не витримують порівняння з ВВНЗ інших силових відомств.

кадрова нестабільність керівного складу Збройних сил, унаслідок чого в різних ешелонах, перш за все, офіцерського корпусу знижуються рівень довіри до командування, військова та виконавська дисципліна. Ця обстановка кадрової нестабільності в країні та війську може частково пояснюватися боротьбою за владу як джерело впливу на фінанси та економіку. Поза країною, зовні – багато зацікавлених у цьому також. Таким чином, багатократні впливи на процеси визначення державного керівництва роблять свою справу на кшталт перетягування канату. Як результат – часта змінюваність політичних сил, що при владі. Кожного разу це сприяє змінам військового керівництва. Знов результат – зміни керівництва напрямів,

з'єднань, частин тощо. Новий командир, начальник зазвичай не впевнений у тривалих часових перспективах на посаді, йому не до підвищення професійної компетентності, потрібний зовнішній ефект продуктивної діяльності. Частіше за все такий ефект демонструється не у вигляді рутинної роботи з навчання та виховання підлеглих, а у вигляді показів і демонстрацій усього того, про що найскоріше дізнається вище керівництво. Оскільки ніколи занурюватися в сутність службових процесів та явищ, часто вводяться нові, іноді абсурдні вимоги: нові форми й терміни звітності та доповідей, не виправдане підвищення статусу простих, за фактичним змістом нетаємних документів, нарощується кількість обов'язкових документів навчального процесу... Отже, лише кадрова стабільність командирів і начальників усіх рівнів позитивно відбивається на діяльності системи вищої військової освіти за призначенням;

невпевненість офіцерів у завтрашньому дні, низька фінансово-матеріальна та житлова забезпеченість, підміна занять з бойової підготовки бюрократичним валом документів, звітів і доповідей, не завжди обґрунтовані скорочення штатів. Нестабільність панує в усьому суспільстві, багато хто з наших громадян не має житла, нормальної заробітної плати, інших добрих умов життя. Але офіцер – це незвичайна, особлива людина, яка частково за умов служби обмежена у своїх життєвих можливостях. Априорі держава збиралася ці обмеження компенсувати, але... Зараз дуже нечасто можна зустріти наївного лейтенанта (як десь у 70-80-ті), який би планував свою службу на велику перспективу, до пенсії, іноді до генеральського звання;

зниження якості НПП. У зв'язку з кадровою та фінансовою нестабільністю багато кращих навчально-наукових кадрів пішло з військових закладів освіти, а залишилося чимало тих, хто не бачить можливості адаптуватися в цивільному середовищі. Кадрова ненадійність знизилася інтерес викладачів до професійного вдосконалення. Зникли конкурси кращих лекторів-методистів, кращих ораторів. Не напрацьована система персонального стимулювання ефективної праці розумного та творчого викладача. Він перестав бути провідною постаттю у ВВНЗ, а численні відділи та служби замість забезпечення роботи кафедр у системі “курсант, слухач – викладач” намагаються перекласти частину своїх функцій, керувати саме викладачами. Скорочення закладів військової освіти частіше за все здійснюється за рахунок традиційного скорочення кафедр, пропорційного скорочення чисельності викладачів. Численних відділів і служб це стосується в останню чергу. За цих умов активізувалася бюрократична складова діяльності ВВНЗ. Значно зросла кількість “паперів”, з якими викладач має право прийти на заняття. Забюрократилося також кафедральне господарство. Так, за останні 15-20 років кількість обов'язкових для ведення на кафедрі ВВНЗ документів майже потроїлася. (Ілюстрація феномену, що відомий в психології як “компенсація”: фактична професійна компетентність викладача нібито компенсується його паперовою озброєністю). Автору цих рядків, який керував кафедрами майже 20 років, важко логічно обґрунтувати ці явища. Що може змінити це становище на краще? Багато чого. Але крок перший:

будь-який керівник навчально-виховного процесу обов'язково, як закон, має бути високого рівня викладачем, лектором. Приклад: великий гуманіст, досвідчений методист і прекрасний оратор, засновник Київського військового гуманітарного інституту генерал-майор Стефан Петрович Пузько зазвичай в перших числах вересня запрошував на показову лекцію весь керівний склад інституту та його підрозділів, після чого відбувався відкритий “розбір польотів”. Але кожен з нас знав: можу від підлеглих суворо вимагати якості викладання, якщо працюю за принципом “Роби, як я!” саме так, як наш ректор – начальник військового інституту.

Особливе місце в негативізмi науково-педагогічного процесу сучасної вищої військової школи посідає аморалізація пошуково-дослідницької діяльності. Розробка підручників, навчально-методичних посібників, написання статей часто супроводжуються латентними чи навіть демонстративними плагіатом і компіляцією. Звичка певної частини громадян нашого суспільства при доброму знанні законів, норм і правил фактично їх ігнорувати й не виконувати, що стала вже традицією, активно поширилася й на науковий процес. Рекомендації офіційних органів щодо порядку та норм запозичення текстів і думок інших авторів не завжди дотримуються. З'явилися такі “плодовиті” автори, які своїм “творчим героїзмом і надзвичайною працелюбністю” мали б викликати величезну повагу. Відомі такі ситуації, коли автор устигає протягом року видати кілька товстих (500 і більше сторінок) підручників – за нормою добрий підручник пишеться кілька років. Як рецензентів іноді представлені відомі науковці, деякі з яких навіть не читали цих опусів. А елементарне знайомство з такими текстами показує, що сам автор не вичитав матеріал, залишивши величезну кількість змістових, стилістичних, орфографічних і пунктуаційних помилок. Значна частина з них пов'язана з невідпрацюванням комп'ютерного перекладу текстів з інших мов. Тобто, такі опуси є результатом технічного маніпулювання чужими текстами та думками й мають викликати не повагу суспільства, а адміністративну та кримінальну відповідальність за існуючим законодавством. Інша справа – проаналізувати, зібрати та добре подати матеріал інших авторів, що також велика праця, але порядок посилення та визначення авторства суворо визначений керівними документами ДАК МОН.

Аналогічна складна ситуація виникла й у дисертаційному процесі. Склалася навіть мода членів нашого суспільства, а частіше керівників різних рівнів мати науковий ступінь. При цьому зовсім не береться до уваги та обставина, що не кожна людина від природи має здатності до рутинної, кропіткої дослідницької діяльності, проведення та обробки результатів експерименту тощо. Дійсно, такі люди самостійно й не виконують дисертаційне дослідження. Замість них це робить інший чи інші. З'явилися фахівці з написання та підготовки “під ключ” наукових робіт різних рівнів. Нещодавно довелось в Інтернеті натрапити на рекламу приватної фірми, яка відверто запрошує розмістити замовлення на написання кандидатської чи докторської дисертації. З самого тексту стає зрозумілим, що автори реклами усвідомлюють незаконність своєї діяльності та чималого заробітку. Вони

вказують на те, що замовлення виконуються докторами та кандидатами наук, а тому замовнику треба “бути обережним”, щоб не нашкодити їм, зберігати конфіденційність такого роду взаємодії. Таких фірм з’явилося стільки, що серед них виникла конкуренція за можливість отримати замовлення й великі гроші за його виконання. У науковому середовищі на слуху імена тих “помічників”, до яких можна звернутися “за допомогою”. Звісно, хто ж в наш час щось робить безкоштовно...

Але все ж здорова основа нашого суспільства домінує. Усе те добре, що закладалося із покоління в покоління народною педагогікою, класиками української педагогічної думки – усе це неодмінно перемаже. Душевність і суворота відповідальність за А.С.Макаренком, радісне навчання за В.О.Сухомлинським, педагогіка добра та творчості І.А.Зязюна – ці основи вічні та непереможні, бо йдуть від народу й життя. А кожен військовослужбовець, курсант і слухач військового закладу освіти – це дитя свого народу.

Таким чином, позитивні й негативні чинники, що відбивають сучасні тенденції розвитку української вищої військової освіти, стають фактично об’єктивними умовами навчально-наукової діяльності всіх військовослужбовців. У наш час практично кожен залежить від суспільних тенденцій у країні та її військовій організації. А для професіонала військової служби й поготів. Саме за таких суспільно-економічних, морально-етичних, організаційно-педагогічних та інших умов формується й розвивається особистість. Саме в такому соціальному середовищі закладається фундамент майбутнього нашого народу та його Збройних сил. Саме з такими об’єктивними явищами, з такими позитивами й негативами доводиться щоденно стикатися курсанту, слухачу, викладачу, начальнику курсу чи кафедри, керівнику вищого військового навчального закладу. Глибинний науковий аналіз передумов навчально-наукової діяльності вищих військових закладів освіти дозволить на цьому підґрунті спроектувати та інструментувати нові педагогічні технології та концепції, методики, форми, методи, прийоми та засоби вирішення головного завдання вищої військової школи. Напрацювати розумну авторську індивідуальну концепцію свого професійного життя, технологію фахової діяльності з метою урахування сучасних особливостей розвитку системи військової освіти – це завдання кожного, хто не уявляє свого майбутнього без освіти та освіченості, культури та культурності, постійного просування вперед, до нових перемог над собою.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Барабаничиков А.В.* (рук. авт. кол.) Актуальные проблемы педагогики и психологии высшей военной школы. – М.: ВПА, 1980. – 280 с.
2. *Маслов В.С.* Культура та освіченість офіцера як завдання вищої військової школи / В.С.Маслов // Збірник наукових праць. – К.:НУОУ, 2011. – С.195-199; Креативність як умова військово-педагогічного процесу/Вісник НУОУ.—2011.—№6(25).-С.66-70; Психологізація навчання/Вісник НУОУ.—2011.—

№7(26).—С.87-92; Який він, викладач вищої військової школи/Військова освіта.—2012.-№2(26).—С.73-82.

3. Нецадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. – 852 с.

4. Ягунов В.В. Військова дидактика: навч. посібник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2000. – 400 с.

5. Зязюн І.А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні / І.А. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – №1. – С.11-24.

В.С.Маслов, доктор педагогических наук,
профессор
Национальный университет обороны
Украины имени Ивана Черняховского

АКТУАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ВОЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье раскрываются основные современные факторы, влияющие на процесс подготовки кадров офицерского корпуса в высших военных учебных заведениях. Они подразделены как на положительные, конструктивные, так и на отрицательные, деструктивные. Этот процесс автор понимает как необходимое условие последующего научного анализа и реформирования всей системы военного образования. В качестве фундаментальной основы его результаты дают возможность сформулировать адекватные выводы и соответствующие направления, конструировать инновационные технологии, методики, разрабатывать методы, приемы и средства этой деятельности. Выявленные актуальные факторы развития высшего военного образования в нашей стране по многим существенным и внешним признакам могут сигнализировать об имеющихся тенденциях этого процесса.

Ключевые слова: военное образование, факторы, развитие, реформирование.

V. Maslov, Doctor of Pedagogical
Sciences, Professor
National Defence University of Ukraine named
after Ivan Chernyakhovskiy

URGENT FACTORS OF MILITARY EDUCATION DEVELOPMENT

The article reveals the main factors that affect the training of the officer corps in the military higher educational institutions during the reformation of the Armed Forces of Ukraine in current conditions. The author distinguishes them as positive, constructive, and the negative and destructive. This process he understands as logical premise that is necessary for the following scientific analysis and further reformation of the whole system of military education. As the foundation, its results make it possible to formulate appropriate conclusions and related areas, to design innovative technologies, methodologies, to design techniques and tools of this activity. Identified urgent factors of higher military education development in our country in many essential and external signs may signal the current trends of the process.

Keywords: military education, factors, development, reformation.